

УДК 373.3.011.3-051:37.015.311

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2022.2.9>

Наталія ГУДИМА

кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та методик початкової освіти, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, вул. Огієнка, 61, Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна, 32300

ORCID: 0000-0002-6192-3779

Наталія МЄЛЕКЕСЦЕВА

кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,

вул. Огієнка, 61, Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна, 32300

ORCID: 0000-0003-0330-2920

Бібліографічний опис статті: Гудима, Н. (2022), Мелекесцева, Н. (2022) Формування інформаційно-цифрової компетентності молодших школярів на уроках мовно-літературної галузі засобами онлайн-інструментарію навчання. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.2.9>

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ ЗАСОБАМИ ОНЛАЙНОВОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ НАВЧАННЯ

У статті визначено психолого-педагогічні умови формування інформаційно-цифрової компетентності в сучасній початковій школі; описано онлайн-інструменти, що формують інформаційно-цифрову компетентність молодших школярів; розкрито особливості застосування онлайн-інструментів на уроках мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі.

Окреслено психолого-педагогічних умови (забезпечення адаптації системи роботи до вікових особливостей молодших школярів; упровадження системи роботи відповідно до етапів формування інформаційно-цифрової компетентності; систематичне застосування онлайн-інструментарію задля ефективного опанування молодшими школярами українською мовою та читанням), яких потрібно дотримуватися, щоб сформувати інформаційно-цифрову компетентність молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі.

Доведено, що формування інформаційно-цифрової компетентності молодших школярів є складним процесом пізнавальної, практичної і контрольної-рефлексивної діяльності, який потребує поетапного здійснення відповідних дій учителя і учня, оптимального вибору форм, методів, засобів і видів навчальної діяльності.

Інформаційно-цифрову грамотність розглядають у мовно-літературній галузі і визначають окремою змістовою лінією «Досліджуємо медіа». Автори програм таку змістову лінію розкривають через ознайомлення школярів із основами цифрової грамотності та формування в учнів умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах, створювати власні медіапродукти і використовувати їх для збагачення власного досвіду.

Онлайн-інструменти створені з метою надання самостійності учням, заохочення їх до співпраці та спілкування між учителем та школярами. Деякі засоби інформаційно-цифрової компетентності можуть полегшити засвоєння навичок письма та читання. Прикладами таких інструментів є інтернет-дошки, інтернет-журнали, блоги, вікі та електронні книги. До електронних книг додано аудіо, інтерактивні завдання та вбудовані словники. Навичка аудіювання може бути розвинена за допомогою таких засобів інформаційно-комунікаційних технологій, як відео- та аудіофайли, додатки «Google подкасти», «Вчимо українські слова зі смарт-учителем», «Аудіоказки на українській мові», які доступні на платформі Play Market і в бібліотеці спільного використання аудіо-відео, зокрема в YouTube.

Виокремлено основні функції онлайн-інструментарію на уроках мовно-літературної освітньої галузі (функція візуалізації; стимулювальна; комунікативна; естетична; функція зворотнього зв'язку; діагностична).

Ключові слова: інформаційно-цифрова компетентність учнів початкових класів, НУШ, онлайн-інструментарій навчання, мовно-літературна освітня галузь, освітні комп'ютерні програми, медіауроки.

Nataliia HUDYMA

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Theory and Methods of Primary Education, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University, Ohiienko str., 8/47, Kamianets-Podilskyi, Khmelnytskyi region, Ukraine, 32300

ORCID: 0000-0002-6192-3779

Nataliia MIELIEKIESTSEVA

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Primary Education, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University, Ohiienko str., 8/47, Kamianets-Podilskyi, Khmelnytskyi region, Ukraine, 32300

ORCID: 0000-0003-0330-2920

To cite this article: Hudyma, N. (2022), Mieliekiestseva, N. (2022). Formuvannia informatsiino-tsytrovoi kompetentnosti molodshykh shkolariv na urokakh movno-literaturnoi haluzi zasobamy onlainovoho instrumentariiu navchannia [Formation of information and digital competence of junior pupils in the lessons of language and literature branch by means of online learning tools]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.2.9>

FORMATION OF INFORMATION AND DIGITAL COMPETENCE OF JUNIOR PUPILS IN THE LESSONS OF LANGUAGE AND LITERATURE BRANCH BY MEANS OF ONLINE LEARNING TOOLS

The article defines the psychological and pedagogical conditions for the formation of information and digital competence in modern primary school; describes online tools forming junior pupils' information and digital competence; reveals the peculiarities of the use of online tools in the lessons of language and literature educational branch in primary school.

The psychological and pedagogical conditions (ensuring the adaptation of the system of work to the age characteristics of junior pupils; implementation of the system of work in accordance with the stages of formation of information and digital competence; systematic use of online tools for effective mastering of Ukrainian language and reading by junior pupils), which should be taken into account to form junior pupils' information and digital competence in the lessons of language and literature educational branch are revealed.

It is proved that the formation of information and digital competence of junior pupils is a complex process of cognitive, practical and control-reflective activities, which requires the gradual implementation of appropriate actions of a teacher and a pupil, optimal choice of forms, methods, tools and types of educational activities.

Information and digital literacy is considered within the field of language and literature branch and is determined by a separate content line "Exploring the media". The authors of the syllabi reveal this content line by acquainting pupils with the basics of digital literacy and developing pupils' skills to analyze, interpret, critically evaluate information in media texts, create their own media products and use them to enrich their own experience.

Online tools are designed to give pupils independence, encourage them to collaborate and communicate with a teacher and other pupils. Some information and digital competence tools can facilitate the acquisition of writing and reading skills. Examples of such tools are online boards, online magazines, blogs, wikis and e-books. E-books include audio, interactive tasks, and built-in dictionaries. Listening skills can be developed with the help of information and communication technologies such as video and audio files, applications "Google Podcasts", "Learning Ukrainian words with a smart teacher", "Audio tales in Ukrainian", which are available on Play Market and in the audio-video library, including YouTube.

The main functions of online tools in the lessons of language and literature educational branch are defined: visualization function; stimulating; communicative; aesthetic; feedback; diagnostic function.

Key words: *information and digital competence of junior pupils, NUS, online learning tools, language and literature educational branch, educational computer programs, media lessons.*

Постановка наукової проблеми та її значення. Згідно з Концепцією «Нова українська школа» та Державним стандартом початкової освіти освітній процес у школі має бути зорієнтований на формування та розвиток життєво необхідних компетентностей. Серед 10-ти ключових компетентностей, яких «мають набути діти під час вивчення різних предметів на всіх етапах освіти», є інформаційно-цифрова компетентність, яка передбачає:

– впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних техно-

логій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні;

– інформаційна й медіаграмотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, робота з базами даних, навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеці;

– розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо) (Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity, 2018).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблему впровадження засобів інформаційно-цифрової технології в освіті досліджують низка зарубіжних і вітчизняних науковців. Зокрема, теоретико-методологічні засади використання інформаційно-комунікаційних технологій (В. Биков (Вуков, 2011), Р. Гуревич (Hurevych, 2012), Р. Кухлен (Kuhlen, 2003), Дж. Фрайлон і Дж. Ейнлі (Frailon, Ainley, 2013), проблеми розвитку та оцінювання інформаційно-комунікаційної компетентності учнів (Й. Ван Браак (Kuhlen, 2003), Дж. Елен, Дж. Коларіут, А. Сіннаєві, Дж. Тондеур), формування вміння дітей знаходити й оцінювати інформацію в мережі (Т. Бунаерт і Е. Ветенбург (Boonaert, Vettenburg, 2011), позитивний і негативний досвід застосування учнями Інтернету (П. Валкенбург і К. Соєтерс (Valkenburg, Soeters, 2001)). Питання теорії та практики, умов розвитку та критеріїв оцінювання інформаційно-цифрової компетентності молодших школярів потребують детальнішого вивчення. Матеріальне і методичне забезпечення початкової школи знаходиться на недостатньому рівні для системного впровадження інформаційно-цифрових засобів навчання на уроках мовно-літературної освітньої галузі, що зумовлює актуальність досліджуваної проблеми.

Мета статті. Мета статті – визначити психолого-педагогічні умови формування інформаційно-цифрової компетентності в сучасній початковій школі; описати онлайнві інструменти, що формують інформаційно-цифрову компетентність молодших школярів; розкрити особливості застосування онлайнвих інструментів на уроках мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Для того, аби сформувати інформаційно-цифрову компетентність молодших школярів на уроках мовно-

літературної освітньої галузі, варто дотримуватись відповідних психолого-педагогічних умов, до яких можемо віднести:

1) забезпечення адаптації системи роботи до вікових особливостей молодших школярів;

2) упровадження системи роботи відповідно до етапів формування інформаційно-цифрової компетентності;

3) систематичне застосування онлайнного інструментарію задля ефективного опанування молодшими школярами українською мовою та читанням.

На думку О. Антонової, «використання ІКТ в освітньому процесі молодших школярів Нової української школи спричиняє потребу розгляду психолого-педагогічних аспектів взаємодії дитини і комп'ютера з урахуванням її вікових особливостей фізичного, психічного і розумового розвитку» (Nova ukrainska shkola: vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u 1-2 klasakh zakladiv zahalnoi serednoi osvity, 2019). Психолого-педагогічні аспекти використання цифрової компетентності молодших школярів у початковій школі розкрито в працях О. Кивлюк (Kyvliuk, 2004; Kyvliuk, 2007), В. Коткової, Л. Петухової, О. Співаковського (Spivakovskiy, Petukhova, Kotkova, 2011) та ін. Науковці зазначають, що інформаційно-цифрова компетентність у початковій школі активізує освітній процес та мотивує молодших школярів до навчальної діяльності. О. Я. Савченко вважає, що вивчення вікових особливостей молодшого школяра є передумовою успішної організації його навчальної діяльності (Savchenko, 2012). У цьому віці у дітей збільшується словниковий запас, вони активно висловлюють власні думки, легко опановують звуковий аналіз слів, мають словесно-логічне мислення, довільну пам'ять, завдяки розвитку вольових зусиль зростає утримання уваги.

Формування інформаційно-цифрової компетентності молодших школярів є складним процесом пізнавальної, практичної і контрольно-рефлексивної діяльності, який потребує поетапного здійснення відповідних дій учителя і учня, оптимального вибору форм, методів, засобів і видів навчальної діяльності.

Ознайомлення учнів із різноманітними джерелами інформації та онлайнними інструментами, формування практичних умінь і навичок роботи за допомогою онлайн-інструментів від-

бувається на теоретико-практичному етапі. Рефлексивно-творчий етап спрямований на закріплення практичних умінь і навичок, передбачає перегляд робіт один одного та порівняння їх зі своєю, формує в учня адекватну самооцінку та прагнення до самовдосконалення. Ключовими компонентами цього етапу є творчість і фантазія дітей щодо розв'язання навчальних ситуацій та завдань. Критеріями відбору онлайн-інструментарію є безкоштовне користування, зрозумілий інтерфейс, покрокові інструкції та приклади створення, різноманітний вибір шаблонів і тем. Кожен етап відображений у змісті роботи та побудований за принципами послідовності, систематичності і наступності.

Таким чином, формування інформаційно-цифрової компетентності має відбуватися за схарактеризованими етапами. Вилучення одного з етапів призведе до порушення єдиної системи і недостатнього результату освітньої діяльності.

Для обґрунтування процесу формування інформаційно-цифрової компетентності у сучасній шкільній практиці ми здійснили аналіз державних нормативних документів, що забезпечують викладання мовно-літературної освітньої галузі, зокрема Закону України «Про освіту» (Zakon Ukrainy «Pro osvitu», 2017), Державного стандарту початкової освіти (Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity, 2018), Типових освітніх програм, розроблених під керівництвом О. Савченко (Typova osvitnia prohrama pochatkovoї osvity, rozroblena pid kerivnytstvom O.Ia. Savchenko, 2019) і Р. Шияна (Typova osvitnia prohrama pochatkovoї osvity, rozroblena pid kerivnytstvom R.B. Shyiana, 2019), орієнтовних вимог до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи (Orientovni vumohy do kontroliu ta otsiniuvannia navchalnykh dosiahnen uchniv pochatkovoї shkoly, 2022). На основі аналізу нормативних документів ми можемо зробити висновок, що метою початкового курсу мовно-літературної освіти є формування ключових і предметних компетентностей, зокрема вільне володіння державною мовою, активне її вживання в різних комунікативних ситуаціях, усвідомлене використання інформаційно-цифрових технологій, цифрових пристроїв для доступу до інформації, формування початкових навичок інформаційної діяльності.

Комунікативна компетентність виявляється в безпосередньому та опосередкованому спілкуванні. В умовах безпосереднього спілкування автори типових освітніх програм пропонують розгорнути навчальну діяльність у межах змістової лінії «Взаємодіємо усно» («мовець/слухач – слухач/мовець»), яка передбачає залучення учнів до сприймання усної інформації, дій з нею та використання у мовленнєвій практиці. Опосередковане спілкування реалізується через змістові лінії «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа». Змістова лінія «Театралізуємо», що виділяється лише у програмі, розробленій під керівництвом Р. Б. Шияна, слугує розвитку комунікативних умінь школярів, зокрема «вміння моделювати різні ситуації спілкування, обирати відповідні комунікативні стратегії, досліджувати несловесні засоби спілкування» (Typova osvitnia prohrama pochatkovoї osvity, rozroblena pid kerivnytstvom R.B. Shyiana, 2019).

Інформаційно-цифрову грамотність розглядають у мовно-літературній галузі і визначають окремою змістовою лінією «Досліджуємо медіа». Автори програм таку змістову лінію розкривають через ознайомлення школярів із основами цифрової грамотності та формування в учнів умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах, створювати власні медіапродукти і використовувати їх для збагачення власного досвіду (Typova osvitnia prohrama pochatkovoї osvity, rozroblena pid kerivnytstvom R.B. Shyiana, 2019), (Typova osvitnia prohrama pochatkovoї osvity, rozroblena pid kerivnytstvom O.Ia. Savchenko, 2019).

У 1-2 класах учні за допомогою вчителя виявляють очевидні ідеї у простих текстах, медіатекстах (обговорюють зміст і форму простого медіатексту (світлина, фотоколаж, листівка, мультфільм), виявляють (за допомогою вчителя / вчительки) очевидні ідеї у простих медіатекстах; спостерігають за використанням кольору, музики, анімації в медіатексті; визначають, кому і для чого призначений медіатекст; тему і головну думку простих візуальних медіатекстів); висловлюють думки щодо простого медіатексту (власні думки і почуття з приводу прослуханих / переглянутих простих медіатекстів (світлина, мультфільми, комп'ютерні ігри, реклама тощо); власні думки і почуття з при-

воду прочитаних простих медіатекстів (комікси, дитячі журнали, реклама тощо); створюють прості медіатексти (прості аудіальні медіапродукти); презентують роботу групи, роблять оголошення зі сцени, повідомляють новини через гучномовець тощо за допомогою вчителя / вчительки, зважають на мету й аудиторію).

У 3 класі учні сприймають доступні медіатексти; визначають мету простих медіаповідомлень; інтерпретують медіаповідомлення на основі власного досвіду; виділяють цікаву для себе інформацію; намагаються виявити приховану інформацію в медіапродуктах; пояснюють свою реакцію на медіаповідомлення (як буде реагувати у відповідь); створюють прості медіапродукти (листівка, запрошення, смс-повідомлення, фотоколаж, книжечка тощо); пояснюють, кому і для чого призначені створені ним медіапродукти.

У 4 класі молодші школярі сприймають критично доступні медіатексти; визначають мету й цільову аудиторію окремих медіапродуктів; декодують (тлумачать) повідомлення у простих медіатекстах, виявляють очевидні ідеї; висловлюють власні погляди на події, явища, предмети, цінності, представлені в медіатексті; пояснюють, чи змінилися під впливом медіатексту власні уявлення або думки про предмет повідомлення, як саме; створюють прості медіапродукти, враховує мету й аудиторію; обговорюють (в парі чи групі) враження від створеного медіапродукту (Tyrova osvitnia prohrama rochatkovoї osvity, rozroblena pid kerivnytstvom R.B. Shyiana, 2019), (Tyrova osvitnia prohrama rochatkovoї osvity, rozroblena pid kerivnytstvom O.Ia. Savchenko, 2019).

Окреслені змістові лінії можуть реалізуватися через навчальні предмети «Українська мова» та «Читання» або їх інтегрований курс.

Оскільки на основі Державного стандарту та типових освітніх програм було розроблено підручники, ми проаналізували підручники таких авторів: В. Наумчук, М. Наумчук, Н. Коник; Г. Остапенко; М. Захарійчук (Частина 1), Н. Богданець-Білоskalенко (Частина 2); Г. Іваниця; М. Вашуленко, С. Дубовик (Частина 1), О. Вашуленко (Частина 2); К. Пономарьова (Частина 1), О. Савченко (Частина 2); Л. Тимченко, І. Цєпова; Л. Варзацька, Т. Трохименко (Частина 1), В. Чипурко (Частина 2); О. Іщенко, С. Логачевська; Н. Кравцова, В. Романова,

А. Савчук; Г. Сапун; О. Придаток.; І. Большакова, М. Пристінська. Здійснений аналіз навчальної літератури показав, що підручники «Українська мова та читання» мають чітку структуру та зрозумілий апарат орієнтування, який допомагатиме учням візуально розрізняти завдання і системно користуватися ним.

Згідно з дослідженням Global Kids Online (Globalkidsonline, 2016), проведеним у 2016 році, діти у віці 9 років починають активно користуватися Інтернетом, маючи його вдома, на відміну від використання його в школі. Результати дослідження дають змогу визначити десять найпопулярніших дій дітей в Інтернеті:

- завантаження програм для мобільного пристрою;
- спілкування з родиною чи друзями, які живуть далеко;
- перегляд телебачення чи фільмів в Інтернеті;
- пошук інформації; розміщення зображень або тексту;
- спілкування з родиною чи друзями, які живуть поруч;
- слухання музики;
- гра в онлайн-ігри;
- використання соціальних мереж;
- перегляд відео.

Заклади освіти намагаються інтегрувати новітні засоби до освітнього процесу, кожен сучасний інструмент сприймають як такий, що полегшує засвоєння нового програмованого матеріалу. У зв'язку з цим інформаційно-цифрову компетентність, уважає А. Стеценко, можна визначити як «сукупність різноманітних технологічних інструментів і ресурсів, які використовуються для забезпечення процесу комунікації та створення, поширення, збереження та управління інформацією» (Stetsenko).

Онлайн-інструменти створені з метою надання самостійності учням, заохочення їх до співпраці та спілкування між учителем та школярами. Деякі засоби інформаційно-цифрової компетентності можуть полегшити засвоєння навичок письма та читання. Прикладами таких інструментів є інтернет-дошки, інтернет-журнали, блоги, вікі та електронні книги. До електронних книг додано аудіо, інтерактивні завдання та вбудовані словники. Навичка аудіювання може бути розвинена за допомогою таких засобів інформаційно-комунікаційних

технологій, як відео- та аудіофайли, додатки «Google подкасти», «Вчимо українські слова зі смарт-учителем», «Аудіоказки на українській мові», які доступні на платформі Play Market і в бібліотеці спільного використання аудіо-відео, зокрема в YouTube.

Матеріали дослідження Global Kids Online (Globalkidsonline, 2016), досвід науковців та власні спостереження дозволяють виокремити основні функції онлайн-інструментарію:

- функція візуалізації (допомагає у створенні словесного повідомлення, сприяє розвитку фантазії та уяви, а також асоціативного мислення);

- стимулювальна (активізує пізнавальний інтерес, спонукає до самостійності і здатності до творчості);

- комунікативна (охоплює процеси формування, передавання та приймання інформації, що відбувається між людьми в різних видах діяльності);

- естетична (пробуджує почуття та емоції учня);

- функція зворотнього зв'язку (процес обміну думками залежно від отриманої інформації);

- діагностична (контроль та оцінка засвоєного матеріалу школярем).

Технологічний прогрес у галузі початкової освіти дозволяє інноваціям опосередковувати знання. Серед них усе більш популярними стають технології доповненої (AR) та віртуальної реальності (VR).

Доповнена реальність (AR) – «це середовище, яке у реальному часі доповнює фізичний світ, яким ми його бачимо, цифровими даними за допомогою будь-яких пристроїв: смартфонів, планшетів тощо» (Rostovtsev).

Google Play та App Store пропонують низку мобільних додатків із доповненою реальністю (WallaMe, Snaarry, Snapchat, LeoARCamera, Waazy, Roar). Але попри це україномовного контенту все ще недостатньо для безкоштовного користування та проведення повноцінних інтерактивних уроків. Ми розглянемо деякі з них, які є безкоштовними та зрозумілими у використанні.

- WallaMe – безкоштовний додаток для iOS і Android, що дозволяє користувачам обмінюватися повідомленнями в реальному світі за допомогою доповненої реальності. Користу-

вачі можуть сфотографувати поверхню навколо них, додавати написи, фотографії, малюнки. Після того, як повідомлення («Стіна») створене, воно буде геолокалізованим (комп'ютер визначить місце знаходження повідомлення) і залишиться видимим для людини, що користується «WallaMe» AR. Стіна також може бути приватною, тоді повідомлення стає видимим тільки для конкретних осіб, яким відкрито доступ для перегляду. Виокремимо функції WallaMe: доповнена реальність, геолокація, наклейки-стікери, інструменти для малювання та коротких написів, обмін створеними зображеннями з друзями, «лайки» та коментарі, фотоапарат.

- Snaarry – це соціальна мережа, яка дозволяє створювати короткі відео з використанням доповненої реальності, використовуючи бібліотеки з 3D-об'єктами, 2D-зображеннями, GIF-файлами, наклейками. Обмін повідомленнями за допомогою 3D-символів (анімаційних персонажів Snaarry з функцією голосу та порядку виконання дій). Відео зберігається в особистому профілі, інші користувачі можуть коментувати і «лайкати» дописи тощо).

Сучасні технології дозволяють отримувати доступ до інформації, створювати веб-сайти та ділитися власними думками в усній та письмовій формі з іншими за допомогою «блогів». Термін «блог» увів у науковий обіг Йорн Баргер у 1997 році. За визначенням П. Ташкова, блог – це «періодично оновлюваний сайт, який містить посилання на новини та інші Інтернет-ресурси» (Spivakovskiy, Petukhova, Kotkova, 2011). На нашу думку, блоги – це веб-журнали, які регулярно оновлюють автори, вони можуть містити інформацію, щодо конкретної теми. Найбільш популярною платформою ведення освітніх блогів є сервіс системи Google під назвою Blogger, який переважно використовують учителі. Для дітей цікавішими і простішими інструментами для створення і ведення блогів є Instagram, Facebook та Youtube.

На нашу думку, ведення блогів має значні переваги щодо використання їх на уроках мовно-літературної освітньої галузі:

- активний процес спілкування (як усно, так і письмово);

- автономне навчання і самоосвіта;

- використання освітніх дискусій;

- мотивація учнів стати гарними читачами та грамотними письменниками;

- заохочення використовувати Інтернет серед учнів і вчителів;
- введення у світ нової інформації;
- розвиток критичного мислення учнів, зв'язного мовлення та впевненість у собі та своїх можливостях;
- формування інформаційно-цифрової компетентності молодшого школяра;
- основа колективної, дружньої співпраці;
- цілеспрямоване, продуктивне та веселе навчання.

В останні декілька років із розповсюдженням смартфонів найбільш зручним способом комунікації став месенджер. Проаналізувавши наукову літературу, зазначимо, що питання використання месенджерів у системі сучасної освіти недостатньо досліджене. Месенджери – «це особлива форма обміну швидкими повідомленнями, вони визначаються як додатки у мобільних телефонах» (Ogara). Найбільш розповсюдженими в Україні є такі месенджери, як Viber, Telegram та Snapchat. Застосовуючи окреслені засоби комунікації на уроках мовно-літературної освітньої галузі, значну увагу приділяють формуванню писемного мовлення, виховують різні лінгвістичні навички, такі як швидке читання і творче письмо. Учні вчать грамотно, лаконічно, чітко відповідати на запитання. Такий вид мовленнєвої діяльності, як аудіювання, формується під час прослуховування аудіозаписів у чаті. При цьому в дітей розвивається фонематичний слух і вміння переказувати текст. Використання месенджерів дозволяє задовольнити одну із головних ідей НУШ для початкової освіти «навчаємось граючись».

Створення різноманітних навчальних проєктів, відео та презентацій стало важливою частиною освітнього процесу. Наразі одними із основних механізмів подання навчальної інформації на уроках та способом активної мотивації і зацікавлення учнів є Biteable, Powtoon, Make It for Teachers.

Biteable – це платформа, яка використовується для розробки відеоповідомлень, реклами, анімації, презентацій та інших відеопродуктів. Для його використання потрібно обрати стиль, додати належний зміст (користувачам необхідно самостійно дібрати зображення, аудіо і текст, який вони будуть використовувати у Biteable), вибрати доріжку та розповісти свою історію. У програмі є сотні шаблонів із різних

категорій, які допоможуть учителю розпочати роботу над створенням навчального відео для свого класу.

Powtoon – це веб-програмне забезпечення для створення анімаційних презентацій, має широкий вибір готових шаблонів, сцен, попередньо створених персонажів, імпортованих зображень, музики та голосових повідомлень, створених користувачем. Ці онлайн-сервіси дозволяють вчителю створювати професійні і привабливі навчальні відео та презентації за лічені хвилини, без будь-яких дизайнерських або технічних навичок.

Make It for Teachers – Create Educational Games – ідеальний безкоштовний і багатофункціональний додаток для вчителів та учнів, у якому можна швидко та легко створити власні індивідуальні навчальні проєкти (ігри, вікторини, домашні завдання), а потім ділитися ними за допомогою соціальних мереж чи електронної пошти. Додаток оснащено інтерактивним меню, широким асортиментом шаблонів, різноманітними темами та миттєвою перевіркою навчальних результатів учнів. Жоден інший додаток не дозволяє створювати цілий спектр персоналізованих ігор та заходів, які входять у Make It.

Креолізовані тексти – це складне текстове утворення, що поєднує вербальні та невербальні елементи. Разом вони впливають на читача, створюючи комплекс образів, які супроводжують зміст прочитаного. Перш за все, це комікси, буктрейлери, хмари слів, буклети, фотоколажі, скрапбукінг, дудли, кардмейкінг (Kreolizovani teksty: nestandardnyi pidkhid do vyvchennia literatury). Наприклад, можна використовувати такі онлайн-інструменти, як WorldCloud.pro, Make Beliefs Comix, Toondoo, Pixton, Comic Maker.

Популярними серед дітей молодшого шкільного віку є хмари слів – це візуальні зображення слів, які можуть бути швидким і ефективним способом перевірити знання своїх учнів та активно використовувати впродовж усього уроку. Хмара слів ідеально підходить для збагачення і активізації словникового запасу дітей, сприяє швидкому запам'ятовуванню навчального матеріалу. Сервісом для створення хмар слів є WorldCloud.pro, Mentimeter.

Комікси є ефективними в освітньому процесі початкової школи. Це серія картинок, які, зазвичай, супроводжують словами, міс-

тять одну довгу історію або кілька коротких про одних і тих же персонажів. Вони ефективні, тому що залучають учнів до активного навчання, молодші школярі отримують на практиці ключові навички, такі як письмо, читання, мова і спілкування. Популярними онлайн-сервісами є Make Beliefs Comix, Toondoo, Pixton, Comic Maker.

Як зазначає Г. Онопченко, онлайн-тести – «це оригінальна методика оцінювання знань, умінь та навичок учнів та їх цілеспрямоване тренування у процесі багаторазового повторного вирішення тестових завдань» (Онопченко, 2016). Для проведення онлайн-тестування пропонуємо такі платформи: Google-форми, Classroom, Kahoot, Plickers, На урок, Тести.

Окрім онлайн-сервісів є ще низка онлайн-додатків (комп'ютерні програми, мультимедійні матеріали, медіауроки тощо), які сьогодні активно використовують учителі початкових класів на уроках навчання грамоти, української мови та читання.

Зокрема, на уроках навчання грамоти сучасні вчителі застосовують дитячу інтерактивну гру – «Мишеняткова абетка» (Mysheniatkova abetka), яку створено для вивчення українського алфавіту та правильного написання букв у формі гри.

Дієвим для першокласників є онлайн-додаток «Балакаюча абетка» (Balakaiucha abetka). Це інтерактивна абетка, процес вивчення літер захопливий і веселий, а кумедні персонажі тварин виконані в стилі пластилінової анімації. Кожна тварина має режим спілкування, тому дитина зможе не тільки послухати, як звучать літери і тварини, але й потренуватися у вимові. Весела і красива пісенька про літери допоможе легко запам'ятати алфавіт і подарує чудовий настрій.

Популярним додатком серед учнів першого класу є «Буквограйка – вчимо українські літери та звуки граючись!» (Bukvohraika – vchymo ukraïnski litery ta zvuky hrai). Це ігри з кольоровими пазлами, які орієнтовані на запам'ятовування літер і розвиток зорової пам'яті першокласників. Кожній літері алфавіту відповідає весела тварина, яка оживає від дотику – стрибає, плаває або літає.

На уроках української мови та читання сучасні вчителі Нової української школи використовують низку комп'ютерних програм

і мультимедійних матеріалів. Це, наприклад, «Аліса вивчає українську мову» – цікава, пізнавальна, зручна в користуванні комп'ютерна програма із яскравими малюнками, цікавими текстами, яка допоможе значно підвищити рівень знань з української мови.

Різноманітні завдання, на нашу думку, сприятимуть формуванню орфографічної грамотності молодших школярів, збагаченню словникового запасу. За допомогою такої комп'ютерної програми учні зможуть закріпити знання, набуті на уроках.

Виокремимо такі комп'ютерні ігри, як «Грамотійка допомагає звірятам», «Грамотійка будує місто», «Грамотійка та її друзі» та інші. Це цікаві та захопливі ігри з граматики, укладені відповідно до програми з мовно-літературної освітньої галузі.

Сьогодні самостійність учнів початкових класів відіграє важливу роль в освітньому процесі, тому така комп'ютерна гра, як «Вчимо і граємо. Українська мова – словник та ігри» (Vchymo i hraïemo. Ukraïnska mova – slovnyk ta ihry), є дієвим мобільним репетитором для самостійного вивчення лексики і фонетики початкового рівня (список слів спеціально підібраний із різних тем, які використовують учні в повсякденному житті). Такий самовчитель дозволяє ефективно вчитися правильній вимові і написанню за рахунок наявності візуального і аудіосупроводу.

Надзвичайно глобальною проблемою в початковій школі є формування читацької компетентності молодших школярів. Сучасні діти не люблять читати. Батьки і вчителі мають віднайти різні способи мотивації дітей до читання книг. Тому сучасні вчителі радять батькам використовувати комп'ютерні програми, за допомогою яких діти спочатку вчаться слухати тексти. Це «Слуханка для української малечі». Аудіовидання, яке складається з двох частин (двох дисків): до першої увійшли українські народні казки, казки народів світу та авторські казки, які виконують народні артисти України; друга ж частина – дитячі пісеньки, веснянки, ігри, заклички, лічилки, колядки та колискові тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, в учнів початкових класів за допомогою застосування окреслених онлайн-інструментів навчання розвивається логічне,

алгоритмічне, творче й об'єктно-орієнтоване мислення; формується відповідальна позиція цифрового громадянина, навички безпечного й етичного користування цифровими пристроями та мережами; початкові уміння розрізняти інформацію різних видів та працювати з нею за допомогою цифрових пристроїв чи без них; початкові уміння створювати електронні тексти (зображення, відео, звуки, програми тощо) за допомогою цифрових пристроїв; уміння презентувати себе, власну творчість, ідеї, створені продукти та інші результати індивідуальної та групової діяльності за допомогою цифрових засобів; ключові і предметні компетентності в процесі вивчення мовно-літературної освіт-

ньої галузі; налагоджується комунікації за допомогою цифрових пристроїв і мереж для спільної творчості, співпраці, навчання, гри; пристроїв.

Застосування комп'ютера, сучасних гаджетів та новітніх додатків в освіті спонукало розробників до створення нового покоління цифрових освітніх технологій, що дають змогу підвищити якість навчання, створити нові засоби впливу, ефективніше взаємодіяти вчителю із учнями. Вважаємо, що сучасні цифрові освітні технології – одна з найбільш перспективних тенденцій розвитку освітнього процесу, які дають змогу значно підвищити ефективність навчання, зокрема мови й мовлення молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балакаюча абетка URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ch8WbaSoBkS&feature=youtu.be>. (дата звернення: 20.04.2022).
2. Биков В. Ю. Технології хмарних обчислень, ІКТ-аутсорсінг та нові функції ІКТ-підрозділів навчальних закладів і наукових установ. *Інформаційні технології в освіті*. 2011. Вип. 10. С. 8-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/itvo_2011_10_3. (дата звернення: 05.03.2022).
3. Буквограйка – вчимо українські літери та звуки граючись! URL: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.glowberry.AzbukaUAFree&hl=ru>. (дата звернення: 10.04.2022).
4. Вчимо і граємо. Українська мова – словник та ігри. URL: https://play.google.com/store/apps/details?id=free.langame_ua.rivex. (дата звернення: 08.03.2022).
5. Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю., Шевченко Л.С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід: навчальний посібник; за ред. Гуревича Р.С. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. 348 с.
6. Державний стандарт початкової освіти (затверджений 21.02.2018р. постановою № 87 Кабінету Міністрів України). URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/5a8/de2/5e1/5a8de25e1504c877583228.doc>. (дата звернення: 02.03.2022).
7. Закон України «Про освіту» 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214519>. (дата звернення: 04.03.2022).
8. Інформаційно-комунікаційна компетентність як предмет обговорення: міжнародні підходи. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2013. № 7. С. 3-6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/komp_2013_7_2. (дата звернення: 20.03.2022).
9. Кивлюк О.П. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в системі навчальних дисциплін початкової школи. *Початкова школа*. 2004. № 4. С. 33–42.
10. Кивлюк О.П. Формування елементів комп'ютерної грамотності молодших школярів: дис... канд. наук: 13.00.09; Чернігівський держ. педагогічний ун-т ім. Т.Г. Шевченка. Чернігів, 2007. С. 176-198.
11. Креолізовані тексти: нестандартний підхід до вивчення літератури. Вебінар. URL: <https://naurok.com.ua/post/kreolizovani-teksti-nestandardniy-pidhid-do-vivchennya-literaturi>. (дата звернення: 15.03.2022).
12. Мишеняткова абетка. URL: <https://www.mousealphabet.com/ua/>. (дата звернення: 18.03.2022).
13. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: використання інформаційно-комунікаційних технологій у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти». Київ : Генеза, 2019. 96 с.
14. Онопченко Г.В. Онлайн-тестування як компонент системи виявлення обдарованості у дітей. URL: <http://otr.ioid.gov.ua/images/pdf/2016/12/05.pdf>. (дата звернення: 06.03.2022).
15. Орієнтовні вимоги до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи. URL: <http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1-2-08-%D1%96.pdf>. (дата звернення: 15.04.2022).
16. Ростовцев С.С. Доповнена реальність. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2019/1_2019/16.pdf. (дата звернення: 10.03.2022).
17. Савченко О. Вивчення особистості молодшого школяра як передумова успішної організації його навчальної діяльності. *Початкова школа*. 2012. № 3 С. 1–6.
18. Співаковський О.В., Петухова Л.Є., Коткова В.В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки Початкова освіта. Херсон : ХДУ, 2011.

19. Стеценко А.А. Використання ІКТ в навчально-виховному процесі. URL: <https://vseosvita.ua/user/id21482>. (дата звернення: 03.04.2022).
20. Типова освітня програма початкової освіти, розроблена під керівництвом Р.Б. Шияна (цикл І: 1-2 клас; цикл ІІ: 3-4 класи). URL: <http://sokuqyany.osv.org.ua/programi-13-23-01-23-01-2019/>. (дата звернення: 20.02.2022).
21. Типова освітня програма початкової освіти, розроблена під керівництвом О.Я. Савченко (1-2 класи: затверджена від 08.10.2019р. № 1272 Наказом Міністерства освіти і науки України, 3-4 класи: затверджена від 08.10.2019р. № 1273 Наказом Міністерства освіти і науки України). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna_serednya_programy-1-4klas/2019/11/1-2-dodatki.pdfhttps://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya_programy-1-4klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf. (дата звернення: 18.04.2022).
22. Boonaert T., Vettenburg N. (2011) Young people's internet use: Divided or diversified? *Childhood* 18(1): 54-66.
23. Fraillon J., Schulz W., & Ainley J. (2013). *International Computer and Information Literacy Study: Assessment framework*. URL: <http://www.iea.nl/?id=303>. (дата звернення: 15.03.2022).
24. Globalkidsonline URL: <http://globalkidsonline.net/>. (дата звернення: 16.03.2022).
25. Kuhlen R. Change of Paradigm in Knowledge Management – Framework for the Collaborative Production and Exchange of Knowledge. *Knowledge Management: An asset for libraries and librarians. Collected papers from LIS professionals / Edited by Hans-Christoph Hobohm. München: K. G. Saur, 2003. P. 1-21. (IFLA Publications).*
26. Ogara S.O. Investigating factors affecting social presence and user satisfaction with mobile instant messaging. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S074756321400197>. (дата звернення: 19.03.2022).
27. Valkenburg P., Soeters K., (2001) Children's Positive and Negative Experiences With the Internet: An Exploratory Survey. *Communication Research* / 28(5): 652-675.

REFERENCES:

1. Balakaiucha abetka URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ch8WbaSoBKs&feature=youtu.be>. (дата звернення: 20.04.2022).
2. Bykov V. Yu. (2011) Tekhnologii khmarnykh obchyslen, IKT-outsorsinh ta novi funktsii IKT-pidrozdiliv navchalnykh zakladiv i naukovykh ustanov. *Informatsiini tekhnologii v osviti. Vyp. 10. S. 8-23*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/itvo_2011_10_3. (дата звернення: 05.03.2022).
3. Bukvohraika – vchymo ukrainski litery ta zvuky hraichyush! URL: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.glowberry.AzbukaUAFree&hl=ru>. (дата звернення: 10.04.2022).
4. Vchymo i hraiemo. Ukrainska mova – slovnyk ta ihry. URL: https://play.google.com/store/apps/details?id=free.langame_ua.rivex. (дата звернення: 08.03.2022).
5. Hurevych R.S., Kademiia M.Iu., Shevchenko L.S. (2012) *Informatsiini tekhnologii navchannia: innovatsiinyi pidkhid: navchalnyi posibnyk; za red. Hurevycha R.S. Vinnytsia : TOV firma "Planer". 348 s.*
6. Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity (zatverdzhenyi 21.02.2018r. postanovoio № 87 Kabinetu Ministriv Ukrainy). URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/5a8/de2/5e1/5a8de25e1504c877583228.doc>. (дата звернення: 02.03.2022).
7. Zakon Ukrainy "Pro osvitu" 2017 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214519>. (дата звернення: 04.03.2022).
8. Informatsiino-komunikatsiina kompetentnist yak predmet obhovorennia: mizhnarodni pidkhody. *Kompiuter u shkoli ta simi. 2013. № 7. S. 3-6*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/komp_2013_7_2. (дата звернення: 20.03.2022).
9. Kyvliuk O.P. (2004) *Vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnologii v systemi navchalnykh dystsyplin pochatkovoї shkoly. Pochatkova shkola. № 4. S. 33-42.*
10. Kyvliuk O.P. (2007) *Formuvannia elementiv kompiuternoї hramotnosti molodshykh shkolariv: dys... kand. nauk: 13.00.09; Chernihivskiy derzh. pedahohichnyi un-t im. T.H. Shevchenka. Chernihiv. S. 176-198.*
11. Kreolizovani teksty: nestandardnyi pidkhid do vyvchennia literatury. *Vebinar*. URL: <https://naurok.com.ua/post/kreolizovani-teksti-nestandardniy-pidhid-do-vivchennya-literaturi>. (дата звернення: 15.03.2022).
12. Mysheniakova abetka. URL: <https://www.mousealphabet.com/ua/>. (дата звернення: 18.03.2022).
13. *Navchalno-metodychnyi posibnyk "Nova ukrainska shkola: vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnologii u 1-2 klasakh zakladiv zahalnoi serednoi osvity". Kyiv : Heneza, 2019. 96 s.*
14. Onopchenko H.V. *Onlain-testuvannia yak komponent systemy vyjavlennia obdarovanosti u ditei*. URL: <http://otr.iod.gov.ua/images/pdf/2016/12/05.pdf>. (дата звернення: 06.03.2022).
15. *Oriientovni vymohy do kontroliu ta otsiniuvannia navchalnykh dosiahnen uchniv pochatkovoї shkoly*. URL: <http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1-2-08-%D1%96.pdf>. (дата звернення: 15.04.2022).
16. Rostovtsev S.S. *Dopovnena realnist*. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2019/1_2019/16.pf. (дата звернення: 10.03.2022).

17. Savchenko O. (2012) Vyvchennia osobystosti molodshoho shkoliara yak peredumova uspishnoi orhanizatsii yoho navchalnoi diialnosti. Pochatkova shkola. № 3 S. 1–6.
18. Spivakovskiy O.V., Petukhova L.Ie., Kotkova V.V. (2011) Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v pochatkovii shkoli : navchalno-metodychnyi posibnyk dlia studentiv napriamu pidhotovky Pochatkova osvita. Kherson : KhDU.
19. Stetsenko A.A. Vykorystannia IKT v navchalno-vykhovnomu protsesi. URL: <https://vseosvita.ua/user/id21482>. (data zvernennia: 03.04.2022).
20. Typova osvitnia prohrama pochatkovoї osvity, rozroblena pid kerivnytstvom R.B. Shyiana (tsykl I: 1-2 klas; tsykl II: 3-4 klasy). URL: <http://sokyryany.osv.org.ua/programi-13-23-01-23-01-2019/>. (data zvernennia: 20.02.2022).
21. Typova osvitnia prohrama pochatkovoї osvity, rozroblena pid kerivnytstvom O.Ia. Savchenko (1-2 klasy: zatverdzhena vid 08.10.2019r. № 1272 Nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy, 3-4 klasy: zatverdzhena vid 08.10.2019r. № 1273 Nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna_serednya/programy-1-4klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4 klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>. (data zvernennia: 18.04.2022).
22. Boonaert T., Vettenburg N. (2011) Young people’s internet use: Divided or diversified? *Childhood* 18(1): 54-66.
23. Fraillon J., Schulz W., & Ainley J. (2013). International Computer and Information Literacy Study: Assessment framework. URL: <http://www.iea.nl/?id=303>. (дата звернення: 15.03.2022).
24. Globalkidsonline URL: <http://globalkidsonline.net/>. (дата звернення: 16.03.2022).
25. Kuhlen R. (2003) Change of Paradigm in Knowledge Management – Framework for the Collaborative Production and Exchange of Knowledge. *Knowledge Management: An asset for libraries and librarians. Collected papers from LIS professionals / Edited by Hans-Christoph Hobohm. München: K. G. Saur, P. 1-21. (IFLA Publications).*
26. Ogara S.O. Investigating factors affecting social presence and user satisfaction with mobile instant messaging. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S074756321400197>. (дата звернення: 19.03.2022).
27. Valkenburg P., Soeters K., (2001) Children’s Positive and Negative Experiences With the Internet: An Exploratory Survey. *Communication Research/* 28(5): 652-675.